

Лілія ШПИРАЛО-ЗАПОТОЧНА

кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри менеджменту мистецтва

МІСЬКИЙ КОСТЮМ ГАЛИЧИНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОДИ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ ст.

Анотація. Досліджується художньо-стильова еволюція міського костюму Галичини першої половини ХІХ ст., а також осередки й напрями поширення модних тенденцій. Як явище міської культури костюм заможних верств Галичини перебував у сфері впливів європейської моди та художньо-стильового напрямку епохи. Це передусім позначилося на характері пропорцій та силуеті вбрання, тоді як способи поєднання компонентів костюму, крій, декор зберігали національні особливості. Піддаючись зовнішнім впливам і наслідуючи модні взірці, міська еліта зуміла адаптувати їх до місцевих умов і зберегти в костюмі локальні особливості та традиційні форми вбрання.

Ключові слова: міський костюм, європейська мода, художньо-стильова еволюція, компоненти вбрання, силует, декор.

Історія розвитку та формування міського костюму Галичини тісно пов'язана з подібними процесами його художньо-стильової еволюції в країнах Західної та Центральної Європи. З огляду на незначний розвиток промисловості, ремесла та торгівлі міська верхівка Східної Галичини першої половини ХІХ ст. була нечисленною, але саме вона стояла при владі та визначала міську моду, наслідуючи модні європейські взірці. Це дало підстави німецькому вченому й мандрівнику Йоганну Колю, який подорожував Галичиною, зокрема перебував у Львові 1838 р., відзначити у своїх записках, що “тут (у Львові) одягаються тепер по-французьки або по-німецьки” [1, 116].

Значення Парижа як столиці європейської моди утримувалося завдяки виданню журналів мод, що у великій кількості розповсюджувалися країнами Західної та Центральної Європи. Від 20-х рр. ХІХ ст. одним з осередків поширення моди став Відень. 1815 р. вийшов у світ віденський альманах моди “Wiener Model”, який дуже швидко здобув популярність серед

заможних верств Галичини. Перший місцевий журнал мод — “Dziennik Mod Paryzkich” — з'явився у 1840 р. Виходив він у Львові, двічі на місяць, редактор Томаш Кульчицький. Журнал містив найновіші відомості про модне вбрання безпосередньо з паризьких салонів. Кожне число подавало загальний опис чоловічого й жіночого модного строю та два кольорових рисунки з детальним описом. У окремих числах пропонувалися рисунки крою в зменшеному чи натуральному розмірі, а також містилися відомості, де можна придбати той чи інший модний виріб. Отже, у Галичині в першій половині ХІХ ст. вже діяв локальний осередок моди з центром у Львові, де видавали власний журнал, який розповсюджувався серед галицької верхівки та заможних міщан, спроможних одягатися за рекламою модних європейських зразків.

Чоловічий костюм галицького панства початку ХІХ ст. мав певні особливості. У містах Галичини поряд з європейськими країнами того часу, де на перший план вийшла буржуазія, обов'язковим став стрій у виглядивійського мундира [2, 140]. Як зазначила дослідниця М. Барткевич, кунтуші й жупани в цей період також робили в стилі мундира [3, 129]. Галицькі аристократи, щоби підтримати престиж знаті — магнатів, шляхти у ХVІІІ ст., носили костюм, в якому крій парадного вбрання відрізняється від повсякденного ширшими полами, глибокими складками та коміром-стійкою. Взірцем такого вбрання може слугувати мундирний суконний фрак судді Трибуналу князя Варшавського з колекції Львівського музею етнографії і художніх промислів [4]. Ззаду фрака, з двох боків від середньої лінії шва спинки, що закінчувалася внизу розрізом, були подвійні глибокі складки. Фрак багато гаптований сріблом у взір, що твориться за допомогою металевих ниток, леліток, пластинок, кульок на бордовому тлі сукна, з шовковою білою підкладкою, запинається спереду на дев'ять великих металевих гудзиків із зображенням корони. Гудзики, крім своєї практичної функції, володіли оригінальною художньо-естетичною якістю, зокрема на них часто можна було побачити зображення гербів їхніх власників, як, наприклад, на гудзиках князів Освенцімського та Заторського [5]. Такі мундирні

фраки носили з кюлотами (короткі штани), білими шовковими панчохами та легкими черевиками з пряжкою (“escarpine”).

Зовнішній вигляд середньозаможних галицьких міщан на початку ХІХ ст. ще зберігав риси ХVІІІ ст., про що свідчать зображення вбрання Ж. Вейніга — сюртуків, фраків, жупанів. Але фрак відтоді став повсякденною одежею для прогудлянок. Його носили з камізелькою, що запиналася на два ряди гудзиків. Світлий колір камізельки був кольоровим акцентом темного чоловічого костюма. Високий комір сорочки, який у Франції називався саган, був прищіпний і штивний. Сорочку на шії, як зазначав Я. Головацький, досліджуючи міщанське вбрання ХІХ ст., спочатку пов'язували вовняною хусткою [6, 10-13], а в 20-х рр. ХІХ ст. з'явилися довгі краватки, що пов'язували різноманітними способами. Важливим елементом доповнення до костюму галицької аристократії від 1830-х рр. стали оздоблені гаптом рукавички переважно світлих кольорів, французького та англійського крою.

Жіночий костюм міської верхівки початку ХІХ ст. характеризувався нагромадженням оздоблень і коштовних прикрас, розкішними тканинами та швидкою зміною модних віянь. На зламі століття журнали пропонують для аристократок костюми в стилі ампір [7, 287-303]. Незважаючи на різні фасони, силует залишився однаковим. Антична туніка в туалетах, призначених для виходу, мала рукави до ліктя або довгі, задрапіровані по лінії плечей. Як верхнє вбрання з'явилися кольорові кафтаніки з довгими рукавами — спенсери, а також різноманітні рединготи із застібною. Залежно від сезону їх виготовляли з легких тканин або із цупкіших — вовняних. Найпопулярнішим верхнім покриттям у перших роках панування античної моди стали кольорові взористі шалі східного походження, зроблені з тонкої вовни кіз спеціальної породи. Шалі мали орнамент у вигляді видовжених індійських пальмет. Пізніше з'явилися кольорові шалі — жовті, червоні, білі з гаптованим орнаментом у вигляді хвильок “chlen courant”, меандрів, пальметок, які часто копіювали з грецьких ваз. Покриття голови в цей час не дуже гармоніювало з модною античною тунікою. Це були білі батистові чепці, вишиті гладдю та оздоблені мереживом, різні завої,

капелюхи “a la Jockey”, а також капелюхи з високим верхом і опущеними полями “chapeau-carote”, що надходили з Англії.

Жіночий костюм багатих жінок довершували різні аксесуари — невеличкі сумочки, зроблені із сітки або тканини у вигляді ворочка; на волоссі — гребінці з високим металевим верхом; різні дорогоцінні прикраси доби класицизму; довгі рукавички та віяло — ознаки привілейованих верств суспільства.

Наприкінці першого десятиліття ХІХ ст. простота й цілісність композиції жіночого костюму починає зникати. Легкі тканини все частіше замінюють на важкі шовкові та оксамитні. Це надало нового характеру конструктивним лініям жіночого вбрання.

Різні європейські новинки моди швидко проникали в міста Галичини. Ілюстративний матеріал цього періоду доповнюють оригінали вбрання, що зберігаються в музейних колекціях низки міст Галичини, серед яких можна виділити багату збірку вбрання МЕХП у Львові та ЛІМ. На підставі цих матеріалів з достовірністю можна свідчити про крій, матеріал, способи оздоблення чоловічого та жіночого вбрання, що відтворювали костюм того часу.

На початку століття в гардеробі знатної галицької міщанки з'явилася багато турецьких шалей. Завдяки великому попиту підвищився експорт з Індії, а також робили перші спроби промислового виробництва в європейських осередках ткацтва. Імітування турецьких шалей вперше з'явилася в 1805 р. у Франції, а заслуга в цьому належала першій дружині Наполеона Жозефіні Богарне [8, 243]. Шалі виготовляли з вовни, шовку й бавовни на взірць індійського орнаменту спочатку в Ліоні, а пізніше виробництво налагодилося і в інших європейських містах: Відні, Берліні, Цюриху [9, 735]. У містах Галичини носили шалі, що мали вигляд витягнутого прямокутника або квадратної хустки. З того періоду походять дві добре збережені хустки, орнамент яких творила індійська пальметка, розташована шеренгою в один чи два ряди [10]. Обабіч ряди пальметок обрамляла орнаментальна стрічка. Взір був широким (до 40 см), розташований на голубому або білому тлі. Як і ювелірні вироби, такі шалі коштували дуже дорого й вважались ознакою заможності галицьких міщанок, широко побуту-

вали впродовж першої половини XIX ст.

Мода 1815-1830 рр. внесла певні зміни в силует жіночого костюму галицької аристократії. Сукні набули приталеного ліфу, опустилася лінія талії, спідниця стала дещо коротшою. Змінилося декоративне вирішення рукавів і низу сукні. Лінія рукава розширилася спочатку від плеча до ліктя, а потім від ліктя до зап'ястя. Контрастом до таких широких рукавів була дуже тонка талія, для якої потрібний корсет. Глибоке декольте залишилося в парадному вбранні.

Новий силует вимагав більшого декорування низу суконь. Як видно із зображень акварелей та гравюр того часу, заможні львівські міщанки оздоблювали сукні по лінії низу кількома рядами фальбанок. Навантаження на низ, де тепер зосередились елементи декору, змінило пропорції жіночої фігури, створило враження дещо зменшеного росту порівняно з попереднім десятиліттям. Близько 1825 р. лінія талії вбрання знову зайняла природне розташування.

До модних взірців того часу належить одна із суконь з музейної колекції МЕХП у Львові [11]. Привертає увагу оздоблення, виконане плісе у верхній частині рукава, а також особливе викінчення верхньої частини ліфа та манжети рукавів — зубчиками з тієї самої тканини, що й сукня, й такого самого кольору — сірого з відтінком зеленого. Спідниця сукні має марлеву підкладку та густо призібрана в талії.

Поруч з модними індійськими шаллями популярні легкі мережані хустки, що накидали на плечі і вдома, і на вулиці заможні галицькі міщанки та шляхтянки. Біла мережана хустка, що є в музейній колекції вбрання, подібна до модних накидок, розрекламованих у закордонних журналах 20-х рр. XIX ст. [12]. Такі білі хустки часто одягали на сукні темного кольору, щоб краще виділити багатий рослинний орнамент на мереживі. Під впливом Сходу в жіночій моді з'явилося особливе покриття голови — завій, виготовлений з легкої тканини: мусліну, шовку чи кашеміру. Як модний елемент до завершення костюму вбирали плоскі атласні черевички "pantofelku", без підборів, або білі атласні черевички з невеликими до 2 см підборами. Оригінали цих зразків вказують на те, що останні з внутріш-

нього боку шнурували атласною стрічкою [13].

Від 20-х рр. XIX ст., крім моди французької, чоловічий і жіночий костюми привілейованих кіл Галичини перебували під впливом віденської моди. Модні сукні, виготовлені з віденських тканин, були доступні і для середньозаможних міщан, які в часи бідермаєру (1825-1840 р.) задавали тон моді. З Австрії в Галичину надходила велика кількість тканин, готових виробів, галантерейних прикрас. Зокрема, віденська фірма Mestrozzi надсилала різні вироби, а віденські журнали пропонували широкий вибір шовкових тканин — атлас, тафту "Zendeltott", які використовували на покриття зимового вбрання, а також різноманітні гатунки бавовняних тканин з квітковим орнаментом світлих кольорів на пошиття літніх суконь.

Крім закордонних виробів, у Галичині діяли й локальні осередки з місцевим виробництвом тканин і елементів вбрання. Сукняна фабрика Альфреда Потоцького виробляла напівтонке сукно різного кольору — сірого, мигдалевого, чорного. Крім того, фабрика випускала баю — чорну, зелену, бронзову — подібну до англійської [14, 10-11]. Галицький журнал "Dziennik Mod Paryzkich" поряд із новинами моди з Відня та кореспонденцією з Парижа вміщував у своїх числах оголошення великих фірм і крамниць, що виробляли або торгують тканинами, готовим одягом, галантерейними виробами, коштовностями. Наприклад, у крамниці В. Кірхнера, що була на Ринку у Львові, галицькі міщани могли придбати для парадних суконь різні модні тканини: "Limon Sylphide", "Foulard de Rein", "Mandarin", "Musselin de laine"; для оздоблення ший — різні краватки, шарфики, а також золоті й позолочені нашийники а la Rosoci, брошки, браслети, шпильки до волосся, сережки тощо. Для чоловічого строю пропонувалися найновіші "півкошулі" з жабо, хустки на шию і шапки темних і світлих відтінків, шпильки художньої роботи [14, 7]. Крім того, у журналах рекламувалося модне взуття, майстерні для виконання гапту, тобто все необхідне, що створювало ансамбль костюму галицького заможного міщанства першої половини XIX ст.

Відсутність королівського двору у Франції, де у XVIII ст. створювали модні еталони вбрання, призводить до того, що в

XIX ст. центром поширення моди став театр. Саме тут можна було відстежити останні новинки моди, представлені в туалетах заможних верств. Львівський журнал мод через власних кореспондентів з Парижа подавав найновішу інформацію про модне вбрання, яке вони бачили на паризьких модних показах.

Незважаючи на досить широку світську хроніку модного вбрання, чоловічі та жіночі костюми шляхти й заможних міщан Галичини не були простим наслідуванням європейської моди. Не всі зразки були практичні та придатні до кліматичних умов Галичини. Це стосується в першу чергу популярних у Франції на початку 1840-х рр. плащів у вигляді фалдистої пелерини. Такі плащі, як зазначає “Dziennik Mod Paryzkich”, були не зовсім придатні до наших кліматичних умов. Їхнє місце 1840 р. успішно займає верхня сукня “Paletot” (палетот, пальто), яка була не тільки теплим, але й зручним вбранням у Галичині, особливо для весняної та осінньої дощової погоди. Короткі та зручні, вони користуються успіхом у галицьких міщан і швидко стають популярними. Як зазначав А. Банах, досліджуючи польський костюм XIX ст., палетот чи пальто могли носити тоді чоловіки на камізельку замість фрака [15, 318]. Залежно від моди змінювалися певні елементи костюму та конструктивні лінії, але силует вбрання при цьому зберігався. Міщани Галичини носили палетоти різних фасонів: з малим коміром або з широкими вилогами. Траплялися просторіші з каптуром, подібним до арабського.

Крім журналів з рисунками, як багатий ілюстративний матеріал того часу слугують колекції портретів і гравюр. На увагу заслуговують пейзажі з гравюр А. Ланге та К. Ауера, що репрезентують тогочасне галицьке міщанство. Окремі з них розповсюджували в літографічних копіях майстерні Піллера у Львові. Дуже часто у свої композиції вони вводили різні типи заможного міщанства, одягненого за тогочасною європейською модою.

У чоловічий тип костюму Галичини 1830-х рр. мода внесла незначні корективи, видозмінивши довжину й ширину штанів, форму комірів, довжину та ширину фалд фраків, форму вирізу камізельки. На костюмі того часу позначилося і характерне для романтизму зацікавлення Сходом. Часто для камізельок і

домашніх халатів — шляфроків — використовували тканини східного походження. У музейній колекції зберігаються зразки таких тканин з відповідним рисунком. Це різні полотна, гаптовані кольоровою шовковою ниткою у взір стилізованих квітів. Сорочки 1830-х рр. були різними: призначені для святкових подій мали комір трохи занижений, а на повсякдень — високий. Пов'язували його краваткою з батисту або шовку. Виробництво цих модних готових краваток у той час налагодилося в Англії та Німеччині. Краватки разом з капелюхом були ознакою елегантності. Атласні циліндри належали до найбільш уживаних наприкінці 1830-х рр. головних уборів, про що довідуємося з журналів мод і гравюр.

У 1840 р. модним вважався фрак чотирикутної форми, підшитий білою шовковою тканиною. На пошиття фраків використовували тканини темно-зеленого, чорного кольорів і бронзового “london”. Фраки оздоблювали різними гудзиками — шовковими, в оксамитні квіти середньої величини або металевими, позолоченими. До фраків одягали атласні камізельки, вишиті золотом і сріблом, білі краватки, штани з білого кашеміру, панчохи та шкіряні черевики [14, 1]. У такому модному одязі 1840 р. зображені галицькі міщани на гравюрах А. Ланге.

Як вбрання для дому паризька мода рекламувала в журналах довгі чоловічі халати, які шили з турецької тканини. Вони були літні й зимові з кольоровою вовняною підшивкою. До них часто вбирали оригінальні турецькі “fesu” (феска) — циліндричної форми шапочки. З огляду на збережені оригінали таких шапочок першої половини XIX ст. можна стверджувати, що їх робили із зеленого оксамиту, орнаментованого золотом і сріблом, або з тканини білого кольору, гаптованої в кольорові квіти та пальмети [16].

На основі гравюри К. Ауера, яка зображає стрільбище, де зібралася велика кількість галицького міщанства, можна говорити про різноманітне верхнє вбрання того часу. Крім фраків, сюртуків, популярні різноманітні палетоти. Вони були двох видів — одні запиналися на два боки, а другі — тільки на один. У прохолодну погоду одягали палетоти з пелериною білого кольору з викладеним оксамитним шнурком. У зимову пору

року використовували хутра. Заможні міщани зимові сюртуки та пальта підшивали й викладали хутром соболя. Від 1841 р. модними знову стали плащі з широкими рукавами, довгою пелериною та досить низько розташованими кишеньками. Для полювання найпоширенішим вбранням були куртки, обшиті важкими золотими та шовковими галунами з оксамитним коміром і золотими гудзиками.

Костюм шляхти та розбагатілих міщан відрізнявся від інших передусім багатим асортиментом дорогих тканин. Для пальто часто використовували ґатунок перешитої вовни. На пошиття зимових штанив популярністю в 1840-х р. користувалася вовняна тканина — Bucksings у різні взори, у вигляді зелених і голубих або чорних і сірих смуг. Камізельки найчастіше виготовляли з кашемірових тканини з орнаментом великих пальмет і розеток або, як у збереженому оригіналі з того часу, — круги пальметок утворювалися на зеленому тлі через пальмети розет і квітів [17].

Під впливом романтичної поезії ідеалізується жіноча постаць, що створює враження витонченої делікатної фігури шляхом контрастних зіставлень. У 30-х р. ХІХ ст. талія в жіночому строї здавалася дуже тонкою — “осиною” не тільки завдяки використанню корсетів, але й через зіставлення з дуже широкими рукавами та розширеною донизу спідницею. Прикладом цього може слугувати постаць дівчини-служниці на портреті М. Яблонського “Дівчина зі сніданком та тацею”. Одягнена вона в традиційне народне вбрання: блузку (сорочку), спідницю та шнуровану кірсетку, яка часто трапляється на зображеннях галицьких міщанок у акварелях Ю. Глоговського та згадується в джерелах того періоду. Проте основні пропорції та силует фігури витримані в рамках європейської моди. Покаті плечі є продовженням м’якої лінії контура рукава з дуже широким унизу об’ємом порівняно з плечима. Такий об’єм рукава на рівні ліктя майже ідентичний ширині спідниці, а шнурована кірсетка підкреслює витончену лінію талії.

Парадні жіночі сукні заможних галицьких міщанок і шляхтянок 30-х рр. ХІХ ст. були шиті за французькими зразками. Вони мали низьке декольте, оздоблене мережаними воланами, оголені плечі. Мережаний комір “berte”, що обрамляв воланами деколь-

те парадних суконь, перетворився на широку пелерину, що імітувала рукавичку і рукави “gigot mouton”, форма яких була однією з характерних ознак стилю костюму 1830-х р. За верхнє покриття використовували легкі мережані шалі або кашемірові хустини.

Висока складна зачіска для високосвітських прийомів і візитів була у вигляді кучерів волосся, що перемістилися на потилицю. Зачіску багато прикрашали штучними квітами, стрічками, мереживом, коштовностями. Капелюхи, як і раніше, пов’язували стрічками під підборіддям. Вони зберігали форму капота з високою тулією, необхідною для високих зачісок. Улітку галицькі міщанки носили солом’яні капелюхи, прикрашені стрічками, мереживом, квітами.

Мода 1840-1850-х років, представлена в журналах, портретах, гравюрах, рисунках, була модою насамперед міщанською. Тоді спостерігаємо нове вирішення жіночого образу. З’явився новий силует, нові пропорції, характер декорування. Лінія талії в сукнях дещо занижилася, ліф закінчувався гострим кутом. Рукави, за винятком парадних суконь, стали вузькими, створюючи враження видовженої фігури. Силует модного костюму складався з двох трикутників, ніби вписаних у третій. Завдяки чіткості лінії ліфа та рукава, що облягав руку, гладкої зачіски з проділом посередині, у костюмі з’явилася певна графічність. Проте завдяки нагромадженню елементів декору костюм набув міщанського характеру.

Про значне перевантаження строю декором свідчать модні в 1840-х р. серед галицьких міщанок парадні сукні, оздоблені у верхній частині ліфа п’ятьма рядами мережива, але над кожним рядком розташовано ще малий морщений буфік. Сукні могли бути оздоблені й по лінії низу п’ятьма рядами фалдистих буфів, відділених один від одного мереживом. Мережана “berta” оздоблювала згори модний виріз ліфу “a l’enfant”, а короткі рукави такої сукні мали два буфи, прикрашені готичним орнаментом мережива [14, 109]. Інші модні в той час рукави a l’isabelle мали по сім буфів. Це один популярний в цей час спосіб оздоблення полягав у тому, що внизу сукню оздоблювали двома рядами мережива, обшитими фальбанамі, поверх яких навколо йшли широкі буфи, а рожеву стрічку, що набли-

жалася до переду, зав'язували спереду у великий *fondaz* без кінців [14, 109].

З-поміж усіх елементів декору 40-50 рр. XIX ст. найбільшою популярністю користувалося мереживо — основна оздоблювальна частина жіночого гардеробу. Знатні галицькі міщанки різного віку застосовували його до суконь, шалей і чепців. Ним прикрашали волосся, яке вкладали англійським способом — дещо нижче, ніж звичайно, і оздоблювали пир'ям з колібрі. Заможні міщанки або шляхтянки могли вплітати собі у волосся діаманти, смарагди, обрамлені золотом, або золоті шпильки з коралами.

Костюм заможних верств Галичини складався з відповідних компонентів. Найважливішими були сукні або шляфроки, які могли набирати найрізноманітніших форм: вихідні — з відкритим передом, а оздоблені кутасами, шнурками, тасьмою — для дому. Такі сукні були популярні серед львівських міщанок, вбрання яких, порівняно з мешканками інших міст Галичини, в першу чергу набирало модного вигляду. Проте, як зазначив Я. Головацький, довгі шовкові або перкалеві сукні, ватовані взимку, були поширені й у інших містах Галичини. У Бродях і Золочеві їх називали шляфрочками або кабатинами [6, 18]. Французькі шляфроки того періоду, на відміну від галицьких, не ватували, а утеплювали лише дуже широку спідницю. Таке вбрання заможні міщанки Галичини оздоблювали фальбанами, англійським і брюсельським мереживом. Модний того періоду рукав “*amaais*” мав два шви, які особливо читалися на сукнях в смуги.

На шляфроки або сукні знатні міщанки та шляхтянки вбирали бурнуси — вовняні плащі на зразок арабських. Від 1830 р. вони стали модними у Франції, а згодом і в інших європейських країнах [18, 44-45]. У 1840-60-х рр. вони популярні в жіночому костюмі Галичини як зручне вбрання поверх широких кринолінів, а потім і турнюрів. Поруч з бурнусами за вигідне верхнє покриття служили мантильки. Оксамитні мантильки могли утворюватись, як зображено на модній картинці журналу “*Tygodnik Polski*”, з двох пелеринок, обшитих чорним мереживом [19, 33].

Костюм шляхтянки або міщанки, одягненої в сукню, бур-

нус, мантильку або плащик, доповнювали рукавички і черевички, що сягали кісточок, часто темного кольору. Завершував костюм чорний оксамитовий капелюшок, який мав три чорні пир'їни, що кріпилися з правого боку. Таке вбрання могли дозволити собі лише привілейовані верстви галичанок, які володіли для цього необхідними коштами.

Кожна заможна жінка першої половини XIX ст. мала в гардеробі по кілька видів костюмів, що використовувались упродовж дня, про що свідчить “*Dziennik Mod Paryzkich*” [14].

Перше ранкове вбрання — шляфрок з фланелі, гаптований шовком з полиском або з полотна в білі й оранжеві смуги. Чепець і комір робили з мусліну, шалик — з китайського атласу, а капелюшок — з оксамиту. На ноги взували оксамитні чи сап'янові пантофлі або бисики.

Для візитів костюм мав такі компоненти: мореві, кашемірові сукні або сукні з французького оксамиту кольору паленої кави, що відзначалися різноманітністю оздоблення. Взимку на них одягали шуби переважно з білого або блакитного кашеміру з округлим капюшоном, виложеним блакитним стриженним оксамитом. Оксамитні капюшони могли бути білого та чорного кольору й підшиті атласом. Популярні в зимову пору муфти з шовковим шнуром часто робили з хутра соболя. На голову одягали капелюха зі стриженого оксамиту, оздобленого різноманітним пир'ям, а на ноги — черевички.

Для вечірнього вбрання використовували сукні з рожевого атласу з мережаними воланами, кашемірові сукні, оздоблені золотом, або сукні з турецьких тканин зі взором. Їх доповнював тюрбан з білого кашеміру, що запинаявся шпильками східної роботи, або віночок з квітів. Рукави парадних суконь могли бути короткими й до них призначалися білі рукавички, оздоблені кольоровим шнуром і золотом або мереживом, з квітами замість гудзиків. Різні хутра, мантильки, атласні плащі, виложени оксамитом, стали необхідним компонентом вбрання, особливо для візитів і прогулянок. У цей час модним вважався короткий плащ “*relisse*” з оксамиту або кашеміру, що часто мав капюшон. Спенсери, як і раніше, залишаються модними, але найпопулярніші — з чорного оксамиту, відкриті спереду, з

гладкими рукавами.

Щодо вечірнього домашнього вбрання, то в моді чорні морові сукні, що мали досить відкритий спереду ліф, і мантілька. Доповнював вбрання тюлевий чепець, оздоблений різними квітами. Рожеві рукавички, атласні черевички й гаптована хустина довершували вечірній туалет.

Вивчення та дослідження художньо-стильової еволюції міського костюму Галичини першої половини XIX ст. тісно пов'язане із загальними тенденціями соціально-економічного та культурного процесу. Як художнє явище соціокультурного простору, міський костюм панівної верхівки Галичини зазнавав зовнішніх впливів і частих змін моди, акумулюючи новації та зберігаючи місцеві особливості. Якщо основні пропорції та силует вбрання витримували в рамках європейської моди, то способи поєднання компонентів, специфіка крою, декору часто мали чітко виражений національний характер.

Таким чином, міський костюм Галичини досліджуваного періоду відображав смаки та естетичні вподобання міської еліти з одного боку, а з другого — національно-специфічні особливості, що склалися на цій території впродовж століть.

1. Історія Львова в документах і матеріалах: Зб. док. і матер. / Упоряд. У.Я. Єдлинська, Я.Д. Ісаєвич. — К.: Наук. думка, 1986. — 417 с.
 2. Мерцалова М.Н. История костюма: Очерки истории костюма. — М.: Искусство, 1972. — 197 с.
 3. Bartkiewich M. Polski ubior do 1864 roku. — Wrocław, Warszawa, Krakow, Gdansk: Zakład Narodowy imienia Ossolinskich, 1979. — 146 s.
 4. МЕХП ІН НАН України. Фонд тканин. Інв. № ЕП-559.
 5. МЕХП ІН НАН України. Фонд тканин. Інв. № ЕП-561.
 6. Головацький Я.Ф. О народной одежде и убранстве русинов или русских в Галичине и северо-восточной Венгрии. — СПб., 1877. — 85 с., табл.
 7. Thiel E. Geschichte des Kostums. — Berlin: Henschelverl Kunst und Gesellschaft, 1985. — 463 s.
 8. Иллюстрированная энциклопедия моды / Л. Кибалова, О. Гербенюва, Л. Ламарова. — Прага: Артга, 1987. — 608 с.
 9. Gutkowska-Rychlewska M. Historia ubiorow. — Wrocław — Warszawa — Krakow: Wyd-wo Ossolineum, 1968. — 961 s.
 10. МЕХП ІН НАН України. Фонд тканин. Інв. № ЕП-212.
 11. МЕХП ІН НАН України. Фонд тканин. Інв. № ЕП-1376.
 12. МЕХП ІН НАН України. Фонд тканин. Інв. № ЕП-14910.
 13. ЛІМ. Фонд тканин. Інв. № ТК-316б, 313а.
 14. Dziennik Mod Paryskich. — Lwow, 1840-1842. — № 1-24.
 15.

Banach A. O modzie XIX wieku. — Warszawa: PİL, 1957. — 404 s.
 16. МЕХП ІН НАН України. Фонд тканин. Інв. № ЕП-1081, 1091.
 17. МЕХП ІН НАН України. Фонд тканин. Інв. № ЕП-661.
 18. Banach E., Banach A. Słownik mody. — Warszawa: Wiedza Powszechna, 1962. — 313 s.
 19. Tygodnik Polski. — 1849. — № 4.

Annotation

Shpyralo-Zapotochna Liliya. Urban cloth of Galicia in the context of European fashion of the first half of the XIX-th century. The artistic and stylistic evolution of urban cloth of Galicia of the first half of the XIX-th century are studied, also local centers and main trends and tendencies of fashion are analyzed. As a phenomenon of urban culture cloth of reach inhabitants were under the influence of European fashion and artistic and stylistic trends of the epoque. First of all it influenced at the character and proportions of the cloth but in the same time methods of combining components of cloth, cut, decor hold national peculiarities. Local elite were under the influence of external influences and were trying to repeat popular images and at the same time adopted them to local circumstances and hold local peculiarities and traditions of cloth forms.

Key words: urban cloth, European fashion, artistic and stylistic evolution, components of cloth, character, decor.

Аннотация

Шпырало-Запоточна Лілія. Городской костюм Галиции в контексте европейской моды первой половины XIX в. Исследуется художественно-стилевая эволюция городского костюма Галиции первой половины XIX в., а также осередок и направления распространения модных тенденций. Как явление городской культуры костюм зажиточных слоев Галиции пребывал в сфере влияния европейской моды и художественно-стилевого направления эпохи. Это прежде всего отобразилось на характере пропорций и силуэте одежды, тогда как способы объединения компонентов костюма, крой, декор сохраняли национальные особенности. Поддаваясь внешним влияниям и следуя модным образцам, городская элита сумела адаптировать их к местным условиям и сохранить в костюме локальные особенности и традиции форм одежды.

Ключевые слова: городской костюм, европейская мода, художественно-стилевая эволюция, компоненты одежды, силуэт, декор.

1. Літні костюми. 1845 р. 2. Сукня. Шовк. 1830 р. 3. Мундировий фрак кн. Варшавського. Сукно, срібна металева нитка. Польща, перша чверть XIX ст.